

Paralimpik Oyunların Tarihsel Gelişimi

Samet ZENGİN¹, İrem ŞENTÜRK²

ÖZET

Paralimpik Oyunlar, engelli sporcuların farklı branşlarda mücadele ettiği uluslararası organizasyonlar olarak tanımlanabilir. Engelli rehabilitasyonu amacıyla kullanılmaya başlanan spor, Stoke Mandeville Oyunlarıyla yarışma şeklini almıştır. Zaman içinde büyük kitlelere ulaşmayı başaran oyunlar günümüz Paralimpik Oyunların temelini oluşturmuştur. Paralimpik Oyunları, dört yılda bir yaz ve kış oyunları olarak, Olimpiyat Oyunlarının ardından aynı ülkede düzenlenmektedir. Bu çalışmanın amacı; 1960 yılında düzenlenmeye başlanan oyunların, yıllar içindeki gelişimi ve değişimini incelemektir. Araştırma, Paralimpik Oyunlarının tarihsel sürecini incelemek amacıyla literatür taraması yöntemi kullanılarak yapılan bir derleme çalışmasıdır. Oyunların yıllar içindeki gelişimini görmek amacıyla, konu hakkındaki akademik çalışmalar ve resmi internet sitelerinden yararlanılmıştır. Yapılan literatür taraması doğrultusunda, düzenlenen ilk yarışmadan itibaren oyunlarda yer alan spor branşları, oyunlara katılan ülke ve sporcu sayıları, oyunların düzenlediği mekanlar yıldan yıla gelişim göstermiştir. Bunun sonucunda on altı sporcu ile tek branşta düzenlenen yarışmalar, yıldan yıla gelişerek günümüzde birçok ülke ve sporcunun farklı branşlarda mücadele ettiği Uluslararası müsabakalar şeklini almayı başarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Paralimpik, Olimpiyat, Uluslararası Paralimpik Komitesi

ABSTRACT

Historical Development of Paralympic Games

Paralympic Games can be defined as international organizations where disabled athletes compete in different branches. The sport, which started to be used for the rehabilitation of the disabled, took the form of competition with the Stoke Mandeville Games. The games, which managed to reach large audiences over time, formed the basis of today's Paralympic Games. The Paralympic Games are held every four years as summer and winter games in the same country after the Olympic Games. The aim of this study was to examine the development and change of the games that started to be organized in 1960. The research is a compilation study using the literature review method in order to examine the historical process of the Paralympic Games. In order to see the development of the games over the years, academic studies on the subject and official websites were used. In line with the literature review, the sports branches involved in the games, the number of countries and athletes participating in the games, and the venues organized by the games have developed from year to year since the first competition held. As a result of this, the competitions held in a single branch with sixteen athletes have developed from year to year and have managed to take the form of international competitions where many countries and athletes compete in different branches.

Keywords: Paralympic Games, Olympic, International Paralympic Committee

¹Trabzon Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü Trabzon/TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-5370-5878, e-posta:sametzengin@trabzon.edu.tr

²Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Spor Yönetim Bilimleri ABD, Trabzon/TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-7329-4973, e-posta: irem_senturk22@trabzon.edu.tr

GİRİŞ

Spor, insan yaşamına fizyolojik, psikolojik, sosyal vb. birçok açıdan doğrudan ya da dolaylı olarak etki eden bir faktördür. Hayatımızın her alanında olumlu etkiye sahip olması sebebiyle yediden yetmişe ilgi gören spor, engelli bireylerin yaşamlarında da önemli bir yer edinmiştir. Engellilerin rehabilitasyonu için kullanılmaya başlanan sportif faaliyetlerin başlangıcı 1 Şubat 1945 olarak kabul edilir (Çınarlı ve Ersöz, 2010). Bu sportif faaliyetler kısa süre içerisinde gelişerek günümüz Paralimpik Oyunları'nın zeminini oluşturmuştur (Mumcu, 2018).

Temelleri M.O. 8. Yüzyılda Olimpia kentinde atılan Olimpiyat Oyunları modern olarak 1896 yılında Atina'da gerçekleştirilmiştir. Bu olimpiyatlara 14 ülkeden 241 sporcu katılmış ve 43 yarışta mücadele etmişlerdir (Güngör, 2009). Modern Olimpiyat Oyunları'ndan farklı olarak 20. Yüzyılın ortalarında ortaya çıkan Paralimpik Oyunları günümüzde olimpiyat oyunları ile aynı ilgi ve öneme sahiptir. Farklı ülkelerden ve farklı engelli guruplarından sporcuların katıldığı etkinlikler olarak tanımlanan Paralimpik Oyunları'nın adı, Yunanca 'para'(yanında) ve olimpik kelimelerinin birleşmesinden oluşmuş, Olimpiyat Oyunlarına paralel olarak düzenlenen yarışma anlamına gelmektedir (Ergün, 2011).

Engelli sporunun tarihi 1870'li yıllara kadar uzanır. Kurumsal yapıya sahip olması ise bir grup jimnastik, bowling ve satranç oyuncusunun bir araya gelerek spor topluluğu oluşturması ve 18 Ekim 1888 yılında Berlin Sağır Jimnastik Derneği'nin (Taubmutme Turnvereinigung Berlin) kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Berlin Sağır Jimnastik Derneği, yıllar içindeki gelişimi ve artan katılımcı sayısı ile birlikte 1924 yılında Paris'te Uluslararası Sessiz Oyunları'nın gerçekleşmesi İşitme Engelliler Olimpiyat Oyunları'nın (Deaflympics) temeli olmuştur (Uslu, 2020).

Paralimpik Oyunları'nın doğuşu 1948 yılında Dr. Lutwing Guttmann tarafından düzenlenen Stoke Mandeville Oyunları olarak kabul edilir. Tekerlekli sandalyeli gaziler için düzenlenen oyunlar kısa sürede büyük ilgi görerek 1952'de Hollanda'dan gelen bir grup engelli sporcunun katılımıyla kendi türünün ilk uluslararası yarışması olmuştur. Stoke Mandeville Oyunları'nın dokuzuncusu, Roma'da Olimpiyat Oyunları'ndan birkaç gün sonra yapılmıştır. Paralimpik Oyunları'nın birincisi olarak kabul edilen oyunlar, bu tarihten itibaren Olimpiyat Oyunları'na paralel olarak 4 yılda bir düzenlenmeye başlamıştır. 16 yıl boyunca yaz sporlarıyla yapılan oyunlar, 1976'da farklı engel türüne sahip sporcularında katılımıyla İsveç Kış Oyunları şeklinde gerçekleştirilmiştir. Paralimpik Oyunlar, 1988'de başka bir boyuta taşınmış ve Seul şehrinde Olimpiyat Oyunlarından hemen sonra aynı tesislerde

düzenlenmiştir. Seul Paralimpik Oyunları'na büyük ilgi gösterilmesi üzerine 1989 yılında Uluslararası Paralimpik Komitesi (IPC) kurulmuş ve bu yıldan itibaren oyunlar bu komite tarafından düzenlenmiştir. 1988 Seul'de olduğu gibi 1992, 1996 ve 2000 yıllarında düzenlenen oyunlarında Olimpiyat şehirlerinde yapılmasının ardından 2001 yılında Uluslararası Paralimpik Komitesi (IPC) ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) arasında yapılan bir anlaşma ile Olimpiyatlar ve Paralimpiklerin aynı şehirde yapılması resmîyet kazanmıştır. Kış Olimpiyatları ve Kış Paralimpik Oyunları'nın aynı tesislerde yapılması ise 1992 yılında gerçekleşmiştir. Dört senede bir aynı yıl içinde yapılan Yaz-Kış Paralimpik ve Olimpiyat Oyunları 1992 yılında yapılan değişiklikle, Yaz ve Kış Oyunları arasında iki sene olacak şekilde değiştirilmiştir (Özay, 2019).

Başta tek branşta 16 sporcunun katılımıyla yapılan oyunlar kısa süre içerisinde uluslararası yarışmalar şeklini almış. Yıllar içinde oyunlara katılan ülke ve sporcuların sayısında ciddi anlamda artış olmuş ve kullanılan branşlar çoğalmıştır. En son 2020 Tokyo'da yapılması planlanan Yaz Olimpiyat ve Paralimpik Oyunları dünyayı etkisi altına alan Covid-19 sebebiyle 2021 yılında yapılmıştır (paralympic.org, 2022).

Bu çalışmada, Paralimpik Oyunlarının 1948 yılından günümüze kadar göstermiş olduğu değişim ve gelişimin incelenmesi amaçlanmıştır.

STOKE MANDEVİLLE OYUNLARI

Engellilere yönelik sportif çalışmaların başlangıcı 1945 yılının başları olarak kabul edilmektedir. II. Dünya savaşı sonrası bedensel engelli insanların çoğalması bunun başlıca sebebi olmuştur. Dr. Ludwig Guttmann, İngiliz Hükümetinin talebi üzerine 1944'te İngiltere Stoke Mandeville askeri hastanesinde belkemiği zedelenmesi olan hastalar için kurduğu rehabilitasyon merkezinde hastalarının tedavisi için sporu kullanılmaya başlamıştır. İlk olarak okçuluk, bowling, bilardo ve masa tenisi dallarını kullanmaya başlayan Guttmann, daha sonra takım sporlarına yönelerek tekerlekli sandalye ile polo ve basketbol branşlarını kullanmaya başlamış. Bu branşları eskrim, cirit, gülle, tekerlekli sandalye yarışı, tekerlekli sandalyeyle slalom yarışı ve halter takip etmiştir (Çınarlı ve Ersöz, 2010). Rehabilitasyon amacıyla kullanılmaya başlanan spor, zamanla eğlence için yapılan spora sonra, rekabet için yapılan spora dönüşmüştür. Yarışma anlamında ilk sportif faaliyetler, 14. Londra Yaz Olimpiyatlarının açılış günü olan 29 Temmuz 1948'de Stoke Mandeville Hastanesi'nin bahçesinde yapılan bir organizasyonla gerçekleştirilmiştir. İki rehabilitasyon merkezinin katıldığı organizasyon Stoke Mandeville Oyunları olarak adlandırılmış ve 14 erkek, 2 kadın sporcu okçuluk branşında yarışmışlardır. Alışılmışın dışında olmasına rağmen kısa süre

içerisinde kabul gören Stoke Mandeville Oyunları'na 1949'da 5 hastaneden 60 yarışmacı katılmış ve bu sayı 1951 yılında 126 sporcuya yükselmiştir (Akyol ve Canpolat, 2020). 1948'de yapılan ilk oyunlardan yalnızca 4 yıl sonra 1952'de Hollanda'dan gelen eski askerlerin oyunlara katılımıyla Uluslararası etkinlik haline gelmiş ve Birinci Uluslararası Stoke Mandeville Oyunları kurulmuştur. 1954 yılında uluslararası ilişkileri daha da büyüyen oyunlara cirit atma dahil edilmiş ve Avustralya, Mısır, Pakistan ve Portekiz gibi uzak ülkelerden gelen sporcularla birden çok ülke temsil edilmiştir (Gold, 2007). Stoke Mandeville Oyunları'nın artan başarısı, Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından 1956 Melbourne Olimpiyat Oyunları sırasında Stoke Mandeville Oyunları Organizasyon Komitesi'ne verilen "Olimpik İdeal Hizmet" ödülüyle de taçlandırılmıştır. Bununla birlikte 1957 yılında Stoke Mandeville Oyunları Komitesi resmen kurulmuş ve o yıl oyunlara İngiltere dışından 360 sporcu katılmıştır (Çınarlı ve Ersöz, 2010).

Stoke Mandeville Oyunları'nın dokuzuncusu düzenlendiği yıl, 1960 Roma'da sadece savaş gazilerine açık olmayan ilk Paralimpik Oyunları, Olimpiyat Oyunlarının hemen ardından aynı yerde yapılmıştır. Böylelikle ilk resmi Paralimpik Oyunları gerçekleştirilmiş ve bu tarihten itibaren Paralimpik Oyunların Olimpiyat Oyunlarıyla aynı yıl gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Yalnızca tekerlekli sandalyeli sporcuların katılabildiği oyunlara diğer engel gruplarının da katılabilmesi için 1964 yılında Uluslararası Engelliler Spor Örgütü (IOSD) kurulmuş ve görme engelliler, amputeler, cerebral palsy hastaları ve paraplejiklerin de oyunlara katılmasının yolu açılmıştır. 1960'dan 1976 yılına kadar yapılan 1964, 1968 ve 1972 oyunları yalnızca Yaz Oyunları formatında düzenlenirken 1976'da İsveç'in Örnköldsvik kentinde ilk Kış Paralimpik Oyunları gerçekleştirilmiştir. Böylelikle Paralimpik Oyunları yaz ve kış oyunları olarak düzenlenmeye başlamıştır (Norman, 2020).

YAZ PARALİMPİK OYUNLARI'NIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Paralimpik Oyunların ilki olma özelliğini taşıyan Roma Paralimpik Oyunları, 1960 yılında 17. Yaz Olimpiyat Oyunları'nın tamamlanmasından birkaç hafta sonra düzenlenmiş ve oyunların açılışı 5 bin seyircinin katılımıyla Aqua Acetosa stadyumunda gerçekleştirilmiştir. 23 ülkeden 400 sporcunun katıldığı oyunlarda en kalabalık heyet ev sahibi ülke İtalya olmuş ve oyunlarda atletizm, yüzme, eskrim, basketbol, okçuluk, masa tenisi gibi spor branşlarında yarışmalar düzenlenmiştir (Brittain, 2012). Oyunların ikincisi 21 ülkeden 375 sporcunun okçuluk, atletizm, dardane, bilardo, yüzme, masa tenisi, halter, tekerlekli sandalye basketbolu ve tekerlekli sandalye eskrimi dallarında mücadele verdiği 1964 yılında Japonya'nın Toronto kentinde düzenlenmiştir. 1968 yılında Olimpiyat Oyunları'nın ev sahibi Meksika, mali

nedenlerden dolayı Paralimpik Oyunlarına ev sahipliği yapmayı reddetmiş ve İsrail oyunların organizasyonunu devralmıştır. İsrail'in Tel Aviv şehrinde yapılan oyunlar, basketbol, yüzme ve atletizm branşları engelli sporculara göre sınıflandırılması yapılmasıyla büyük ölçüde genişlemiş ve oyunlara 29 ülkeden 750 sporcunun katılımı ile gerçekleştirilmiştir (Gold, 2007).

1972 ve 1976 Paralimpik Oyunları, Olimpiyat Oyunlarıyla aynı ülkede fakat farklı şehirlerde yapılmış (Polvonovich, 2021). 1972 oyunları Almanya Heidelberg, 1976 oyunları Kanada'nın Toronto şehrinde yapılmıştır. 1972 Heidelberg Oyunları'na 43 ülkeden 984 sporcu katılmıştır. Oyunlara görme engelliler için 100 m sprint ve goalball, gösteri sporları olarak eklenmiştir. 1976 Toronto Yaz Paralimpik Oyunları'nda 38 ülkeden 1657 sporcu 13 spor dalında yarışmışlar, oyunlarda ilk defa resmi olarak ampute ve görme engelli sporcular yarışmışlardır. 1972 Paralimpik Oyunları'nda yalnızca gösteri sporu olan goalball, 1976'da yarışma olarak düzenlenmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra oyunlara atıcılık sporları eklenmiş, voleybol ise gösteri sporu olarak tanıtılmıştır (Brittain, 2012). Aynı zamanda 1976'da Toronto'da yapılan Paralimpik Oyunları televizyonda yayınlanan ilk olimpiyatlar olma özelliğine sahiptir (Polvonovich, 2021).

1980 Olimpiyat Oyunları'nın ev sahibi Moskova, Paralimpik Oyunları'na ev sahipliği yapmayı reddetmiş ve oyunlar Hollanda'nın Arnhem kentinde yapılmıştır. 42 ülkeden 1973 sporcunun katılımıyla gerçekleşen oyunlarda voleybol branşında ilk kez yarışmalar yapılmıştır. Oyunlarda ilk kez serebral palsililerin yarışmasıyla sporcular, ampute, serebral palsi, görme engelli ve tekerlekli sandalyeli olmak üzere dört engel kategorisine ayrılmışlardır. 1980 oyunları, açılış törenini 12.000 seyirci ile yapmıştır (Brittain, 2012).

1984'te oyunlar İngiltere Stoke Mandeville ve New York Yaz Paralimpik Oyunları olarak iki farklı ülkede düzenlenmiştir. İngiltere'deki oyunlara 41 ülkeden 1100 sporcu, Amerika'daki oyunlara ise 45 ülkeden 1800 sporcu katılım sağlamıştır. İngiltere'de düzenlenen Stoke Mandeville Oyunları'nda yalnızca omurilik zedelenmeli sporcular yarışmışlardır. New York Yaz Paralimpik Oyunları'na beş farklı engel gurubundan 1800 sporcu katılım sağlamış ve 18 spor dalında yarışmışlardır. Oyunların programına boccia, bisiklet ve futbol dahil edilmiştir. Aynı yıl Los Angeles'ta yapılan Olimpiyat Oyunları'nda gösteri etkinlikleri olarak erkekler 1500 m ve kadınlar 800 m tekerlekli sandalye yarışları yapılmıştır (Prystupa, Tetyana ve Bolach, 2006).

1988'de Güney Kore'nin başkenti Seul'un ev sahipliği yaptığı Paralimpik Oyunları, Olimpiyat Oyunları'nın düzenlendiği tesislerde yapılmıştır. O tarihe kadar yapılanların

arasında en çok ilgi gören oyunlarda, “Paralimpik” terimi resmi olarak ilk kez kullanılmıştır. 60 ülkeden 3041 sporcuyla rekora ulaşılan oyunlara judo branşı dahil edilmiştir. 18 spor branşında yarışmalar düzenlenmiş ve tekerlekli sandalye tenisi gösteri sporu olarak ilk kez oyunlarda yer almıştır (Esatbeyoğlu, 2019).

1992 Barselona Yaz Paralimpik Oyunları’na 83 ülkeden 3001 sporcu katılmıştır. 1988 Seul Paralimpik Oyunları’nda gösteri olarak düzenlenen tekerlekli sandalye tenisi, resmi olarak ilk kez madalya yarışı olarak düzenlenmiştir. Oyunlarda paralimpik powerlifting ve halter tek bir spor branşı olarak kabul edilmiştir (Buts, Bois, Heyndels ve Jegers, 2013). Türkiye oyunlara ilk defa bu yıl yüzme branşından tek sporcu ile katılım sağlamıştır (TMPK, 2022).

1996 Atlanta Yaz Paralimpik Oyunları’nın organizasyonunu ilk kez resmi olarak Uluslararası Paralimpik Komitesi (IPC) üstlenmiştir. Sponsorluk alan ilk oyunlar olan Atlanta Paralimpik Oyunları’na 104 ülkeden 3252 sporcu katılım sağlamış ve 19 spor dalında 519 etkinlik düzenlenmiştir. Zihinsel engelli sporcuların ilk kez katıldığı oyunlarda, binicilik ve pist bisikleti branşlarında madalya mücadelesi verilirken yelken gösteri sporu olarak oyunlarda yer almıştır. Oyunların gerçekleştirilmesi sırasında 12.000 kişi gönüllü olarak yer almış (Thompson ve Vanlandewijck, 2021).

2000 yılında Sidney’de düzenlenen oyunlar Güney Yarım Küre’de düzenlenen ilk Paralimpik Oyunları olmuştur. 123 ülkeden 3871 sporcuya ev sahipliği yapan oyunlarda powerlifting branşında kadınlar da mücadele etmiştir, tekerlekli sandalye ragbi ve yelken branşları ise ilk kez resmi yarışma şeklini almıştır. İlk kez kapsamlı olarak uluslararası televizyon yayınları da 2000 Sidney Yaz Paralimpik Oyunları’nda yapılmaya başlanmıştır. Oyunlarda altın madalya kazanan İspanya zihinsel engelli basketbol takımı sporcularının tamamına yakının engelli olmadığı anlaşılmış ve İspanya’nın madalyası elinden alınırken zihinsel engellilerin oyunlara katılması askıya alınmıştır (Goh, 2020).

2004’te Yaz Paralimpik Oyunları Atina’da gerçekleştirilmiş ve 136 ülkeden 3969 sporcu 19 farklı spor branşında mücadele etmiştir. Görme engelliler için 5’er kişilik futbolun oyunlara eklenmesinin yanı sıra tekerlekli sandalye tenisi, judo ve oturarak voleybolda bayanlar için müsabakalar düzenlenmeye başlamıştır. Oyunlarda 3000’den fazla gazeteci yer almıştır (Prystupa, Tetyana ve Bolach, 2006). Türkiye oyunlardaki ilk madalya başarısını bu yıl elde etmiştir (TMPK, 2022).

2008 Pekin’de 146 ülkeden 3951 sporcunun katılımıyla gerçekleştirilen oyunlarda 20 spor branşı yer almıştır. Kürek çekme branşının da dahil edildiği oyunları 3,4 milyon seyirci takip etmiştir. Beş ülke oyunlara ilk kez katılırken, ev sahibi Çin diğer ülkelerden daha fazla sporcuyla katılım sağlamıştır (Buts, Bois, Heyndels ve Jegers, 2013).

2012 Londra Yaz Paralimpik Oyunları 164 ülkeden 4243 sporcunun katılımıyla gerçekleştirilmiştir. 20 spor branşında 503 etkinliğe ev sahipliği yapmıştır. Zihinsel engelli sporcular oyunlara 12 yıl aradan sonra atletizm, yüzme ve masa tenisi branşlarıyla geri dönmüşlerdir (Misener, 2013).

2016 Paralimpik Oyunları Brezilya’nın Rio de Jenerio şehrinde yapıldı. 160 ülkeden 4327 sporcunun katıldığı oyunlar 65 bin seyirci eşliğinde görkemli bir açılışa sahne olmuştur. Parakano ve paratriatlon branşlarının eklenmesiyle 22 spor dalında madalya mücadelesi verilmiştir (Thompson ve Vanlandewijck, 2021).

Son olarak 2020 yılında yapılması gereken Tokyo Yaz Paralimpik Oyunları dünya genelinde yaşanan Covid-19 pandemisi nedeniyle 2021 yılında gerçekleştirilmiştir. 162 ülkeden yaklaşık 4500 sporcunun katılımıyla 22 farklı branşta madalya mücadelesi verilmiştir. Oyunlarda parabadminton ve paratekvando branşları ilk kez yer almıştır (paralympic.org, 2022). Türkiye oyunlarda 2 altın, 4 gümüş ve 9 bronz olmak üzere 15 madalya ile tamamlamıştır (TMPK, 2022).

KIŞ PARALİMPİK OYUNLARI’NIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Paralimpik Kış Olimpiyat Oyunları 1976 yılında tarihin ilk Paralimpik Kış Oyunları olarak İsveç’te yalnızca iki spor dalında gerçekleştirilmiştir (Arslan ve Sezer, 2020). İsveç’in Örnköldsvik kentinde düzenlenen oyunlarda 16 ülkeden toplamda 53 sporcu Para dağ kayağı ve Para kros kayağı branşlarında mücadele etmişlerdir (Ürkmez, 2019).

1980 yılında Norveç Geilo’da yapılan Paralimpik Kış Oyunları’na 18 ülkeden 350 sporcu katılım sağlamıştır. Ampute, les autres ve görme bozukluğu olan engelliler ilk kez yarışmaya başlamışlardır. Para dağ kayağı ve para kros kayağı sporlarına buz kızağı branşı da eklenmiştir (Ürkmez, 2019).

1984 Avusturya Innsbruck Paralimpik Kış Oyunlarına 21 ülkeden 457 sporcu katılmıştır. 3 spor branşında düzenlenen etkinliklerde serebral palsili sporcular ilk kez yarışmışlardır (Vasilios ve Eriketti, 2015).

1988 yılında da oyunlar Innsbruck'da yapılan oyunlara 22 ülkeden 377 sporcu katılmıştır. Oyunlara Para Biatlonu branşı dahil edilmiştir (Wilson ve Ramchandani, 2017).

1992 Fransa Tignes-Albertville Paralimpik Kış Oyunları 24 ülkeden, 288 erkek ve 77 kadın olmak üzere toplam 365 sporcuya ev sahipliği yapmıştır. Programda zihinsel engelli sporcular ilk kez gösteri etkinlikleri kapsamında yer almışlardır. Olimpiyat Oyunlarıyla aynı mekânı paylaşan ilk Paralimpik Kış Oyunları olmuşlardır (Webborn ve Vliet, 2012).

1994 yılında Norveç Lillehammer'da yapılan oyunlara 31 ülkeden 469 sporcu katılmıştır. Oyunların programına Buz Kızağının eklenmesiyle 5 farklı spor branşında yarışmalar düzenlenmiştir (Wilson ve Ramchandani, 2017).

1998 Japonya Nagano Paralimpik Kış Oyunları'na 31 ülkeden 562 sporcu katılım sağlamıştır. Zihinsel engelli sporcuların resmi olarak ilk kez mücadele gösterdiği oyunlarda 5 spor branşı yer almıştır (Webborn ve Vliet, 2012).

2002 yılında yapılan Salt Lake City'de sekizincisi düzenlenen Paralimpik Kış Oyunları'na 36 ülkeden 415 sporcu katılmıştır. Amerika kıtasında düzenlenen ilk Paralimpik Kış Oyunları olmuştur ve dört farklı branşta madalya mücadelesi verilmiştir (Webborn, Willick ve Reeser, 2006).

2006'da İtalya'nın Torino kentinden yapılan oyunlara 38 ülkeden 474 sporcu katılmıştır. Tekerlekli sandalye curling branşında ilk kez yarışlar düzenlenmiştir. Oyunlar sırasında ParalympicSport.TV kurulmasıyla 105 farklı ülkeden binlerce izleyiciye ulaşılmıştır (Vasilios ve Eriketti, 2015).

2010 yılında Kanada'da yapılan Vancouver Paralimpik Kış Oyunları'nda, 44 ülkeden 502 sporcu 5 farklı spor branşında mücadele etmişlerdir. Oyunlar kapsamın 230.000 bilet satışı gerçekleşmiş ve bir rekora imza atılmıştır (Willick ve Lexell, 2014).

2014'te Rusya Soçi'de yapılan Paralimpik Kış Oyunlarına 46 ülkeden 540 sporcu katılmıştır. Oyunlara beş farklı spor branşının yanı sıra Snowboard, Alp Disiplini'ne yeni branş olarak eklenmiştir. Oyunlar, 316.200 bilet satışıyla Vancouver Oyunları'nın rekorunu elinden almıştır (Willick ve Lexell, 2014).

2018 yılında Güney Kore'de yapılan Pyeongchang Paralimpik Kış Oyunları'na 49 ülkeden 563 sporcu katılmıştır. Alp Disiplini kapsamında yer alan snowboard için ayrı yarışlar düzenlenmeye başlamış ve böylelikle altı farklı branşta madalya mücadelesi verilmiştir (Jee, 2018).

ULUSLARARASI PARALİMPİK KOMİTESİ (IPC)

Uluslararası Paralimpik Komitesi (IPC) 22 Eylül 1989 yılında Almanya, Bonn merkezinde kurulmuş Paralimpik Hareketin yönetim organıdır (paralympic.org, 2022). Komitenin amacı yaz ve kış paralimpik oyunlarının yanı sıra Dünya Şampiyonları ve diğer paralimpik müsabakalarını düzenlerken engelli bireylerin sportif faaliyetlerini en üst düzeye çıkartmaktır (Ürkmez, 2019). Uluslararası Paralimpik Komitesi (IPC) bünyesinde bulunan Bölgesel Paralimpik Komiteler bulunmaktadır. Afrika, Asya, Avrupa ve Okyanus olmak üzere beş kıtada faaliyet gösteren bölgesel birimler Paralimpik sporunun gelişimi doğrultusunda çalışmalar yürütmektedir (Mumcu, 2018). Uluslararası Paralimpik Komitesi Genel Kurulu, Uluslararası Spor Federasyonları, Ulusal Paralimpik Komiteler, Uluslararası Engelliler Spor Organizasyonları ve Bölgesel Kuruluşlardan oluşmaktadır. Uluslararası Paralimpik Komitesinin tanıdığı 15 Uluslararası Federasyon Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Uluslararası Spor Federasyonları (IF)

Dünya Okçuluk (WA)	Dünya Boccia
Dünya Badminton Federasyonu (BWF)	Uluslararası Binicilik Federasyonu (FEI)
Uluslararası Kano Federasyonu (ICF)	Uluslararası Bisiklet Federasyonu (UCI)
Dünya Kürek Federasyonu (FISA)	Dünya Para Volley (WPV)
Uluslararası Masa Tenisi Federasyonu (ITTF)	Dünya Tekvando (WT)
Dünya Triatlon	Dünya Curling Federasyonu (WCF)
Uluslararası Tenis Federasyonu (ITF)	Dünya Tekerlekli Sandalye Ragbi
Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Federasyonu (IWBF)	

Kaynak: (paralympic.org)

IPC tarafından tanınan dört Uluslararası Engelliler için Spor Organizasyonları (IOSD) bulunmaktadır. Bunlar; Cerebral Palsy Uluslararası Spor ve Rekreasyon Derneği (CPISRA), Uluslararası Görme Engelliler Spor Federasyonu (IBSA), Uluslararası Zihinsel Engelliler Spor Federasyonu (INAS-FID) ve Uluslararası Tekerlekli Sandalye ve Ampute Spor Federasyonu (IWAS)’dur (paralympic.org).

Uluslararası Paralimpik Komitesi’nin, Uluslararası Federasyonluğu’nu üstlendiği on spor branşı bulunmaktadır. Spor branşlarının yönetimi, kuralları ve sıralamaları dahil tüm aşamalarında sorumluluğa sahiptir. Bu spor dalları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Uluslararası Federasyon Görevini Üstlendiği Spor Dalları

Para Alpine Kayak	Para Atletizm
Para Biatlonu	Para Kros Kayağı
Para Dansı Spor	Para Buz Hokeyi
Para Halter	Para Atış Spor
Para Snowboard	Para Yüzme
Para Snowboard	Para Yüzme

Kaynak: (Ürkmez, 2019)

SONUÇ

Yapılan literatür taraması sonucu, engelli sporunun ortaya çıktığı ilk günden itibaren yıllar içinde göstermiş olduğu değişim ve gelişim incelenmiştir. Fiziksel aktivite ve sporun engelli bireylerin tedavisi üzerindeki olumlu etkilerinin fark edilmesiyle başlayan engelli sporu, her geçen yıl gerek sporcu sayısı gerek yapılan spor branşı gerekse engel türü bakımından olumlu yönde gelişmeler göstermiştir. Yalnız bu gelişimle kalmayan oyunlar kısa sürede uluslararası arenada yerini almayı başarmıştır. Oyunlara katılan sporcu sayısının artması beraberinde farklı branşlar ve farklı engel gruplarının da müsabakalarda yerini almasını sağlamıştır.

1976'da yapılan ilk kış oyunları ile birlikte yaz ve kış olarak iki formata ayrılan oyunlar Olimpiyat Oyunları'nın ardından aynı mekanlarda yapılmaya başlanarak Olimpiyatlar kadar büyük organizasyonlara dönüşmüştür. 1989 yılında Uluslararası Paralimpik Komitesi'nin kurulmasıyla oyunların organizasyonu ve birçok engelli federasyonu ile engelli spor branşları tek çatıda toplanmış ve günümüz Paralimpik Oyunları şeklini almıştır.

Engelli bireylerin, günümüzde dahi fiziksel aktivite ve spora katılımları açısından yaşadıkları sorunlar göz önüne alındığında Paralimpik Oyunları'nın ortaya çıktığı tarihten günümüze kadar göstermiş olduğu gelişmeler azımsanmayacak niteliktedir. Paralimpik Oyunları engelli bireylerin de elit düzey sporcular olabildiğini tüm dünyaya kanıtlamakla kalmamış, engel gurubu fark etmeksizin bireylerin fiziksel aktivite ve spora katılım motivasyonlarını arttırmıştır. Öyle ki 2021 yılında Covid salgını gölgesinde yapılan 2020 Tokyo Yaz Paralimpik Oyunları'nda alınan başarılı sonuçların bunu doğrular nitelikte olduğu ifade edilebilir.

KAYNAKLAR

- Akyol, B., & Canpolat, B. (2020). Küresel Engelli Spor Organizasyonları. *Sporda Bilimsel ve Akademik Yaklaşımlar* 5, 37-54.
- Brittain, I. (2012). *From Stoke Mandeville to Stratford: A history of the summer Paralympic Games*. Common Ground Pub.
- Buts, C., Bois, C. D., Heyndels, B., & Jegers, M. (2013). Socioeconomic Determinants of Success at the Summer Paralympics. *Journal of Sports Economics*, 14(2), 133–147.
- Çınarlı, S., & Ersöz, G. (2010). Engellilere Yönelik Spor Hizmetlerinin Gelişimi Açısından Sponsorluk ve Vergisel Düzenlemelere İlişkin Öneriler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12, 141-156.
- Ergün, N. (2011). Bedensel Engellilerde Sportif Aktiviteler ve Klasifikasyon. *Uluslararası Katılımlı Engellilerde Beden Eğitim ve Spor Kongresi Kongre Kitabı*, 42-47.
- Vasilios, G., & Eriketti, M. (2015). The evolution of the Winter Paralympic Games and sports. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, (3), 69-79.
- Goh, C. L. (2020). To what extent does the Paralympic Games promote the integration of disabled persons into society?. *The International Sports Law Journal* 20(1), 36-54.
- Gold, J. R. (2007). Access For All: The Rise Of The Paralympic Games. *Journal of the Royal Society for the Promotion of Health* 127.3, 133-141.
- Güngör, B. (2009). *Berlin Olimpiyatları Ekseninde Basında Türk Sporü (1936-1938) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Jee, Y. S. (2018). Participating in the Paralympic Games through exercise rehabilitation for individuals with disabilities." *Journal of exercise rehabilitation* 14(2), 158-159.
- Misener, L. (2013). A media frames analysis of the legacy discourse for the 2010 Winter Paralympic Games. *Communication & Sport* 1(4) 342-364.
- Mumcu, H. E. (2018). *Engelli Spor Politikaları*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Norman, G. (2020). *Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Özel Eğitim Bölümü Mezunu Öğretmenler ile Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Yeterliliklerinin Analizi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

- Özay, F. H. (2019). Bedensel Engelli Sporcuların Toplumsal Hayata Katılımında Sporun Etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Polvonovich, A. K. (2021). The history of the development of the paralympic movement. Вестник науки и образования 5-3 (118), 87-89.
- Prystupa, E., Prystupa T., & Bolach, E. (2006). Developmental trends in sports for the disabled. The case of Summer Paralympics. Human Movement, 7(1), 77-83.
- Arslan F., & Sezer, S. Y. (2020). Sporda Bilimsel ve Akademik Yaklaşımlar 5. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Thompson, W. R., & Yves C. V. (2021). Perspectives on research conducted at the Paralympic Games. Disability and Rehabilitation 43(24), 3503-3514.
- Esatbeyoğlu.F. (2018). Evolution of the paralympic movement from the olympic movement and its contribution to the paralympics. 25th International Seminar On Olympic Studies For Postgraduate Students.
- Türkiye Milli Paralimpik Komitesi, Erişim Tarihi: 01.05.2022 <http://www.tmpk.org.tr>
- Uluslararası Paralimpik Komitesi, Erişim Tarihi: 01.05.2022 <https://www.paralympic.org>
- Uslu, H. (2020). Uluslararası Spor Etkinliklerinin Ev Sahibi Kentler Üzerine Etkileri: Samsun 23. Deaflympics Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Ürkmez, G. (2019). Türkiye Milli Paralimpik Komitesinin (TMPK) İşleyişi ve Engelli Sporlarına Yaklaşımı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Webborn, N., & Vliet, P. V. (2012). Paralympic medicine. The Lancet, 380, 65-71.
- Webborn, N., Willick, S., & Reeser, J. C. (2006). Injuries among disabled athletes during the 2002 Winter Paralympic Games." Medicine & Science in Sports & Exercise 38(5) 811-815.
- Willick, S. E., & Lexell, J. (2014). Paralympic sports medicine and sports science-introduction. PM&R, 6, 1-3.
- Wilson, D., & Ramchandani, G. (2017). Home advantage in the Winter Paralympic Games 1976-2014. Sport Sci Health 13, 355-363.